

4. Запорожець О.Ю. Кібервійна: концептуальний вимір. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 121. Частина I. С. 81–89.
5. Паршин С.А. Современные американские подходы к проблеме кибертерроризма. Вестник Московского университета. Серия 25 «Международные отношения и мировая политика». Москва, 2011. № 3. С. 81–105.
6. Шпига П.С., Рудник Р.М. Основні технології та закономірності інформаційної війни. Проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 8. С. 326–339.
7. Капто А.С. Кибервойна: генезис и доктринальные очертания. Вестник Российской академии наук. 2013. Том 83. № 7. С. 616–625.

ДАН Г. В.,

ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.85 (477)

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ ДЛЯ ЗАНЯТТЯ ЖЕБРАЦТВОМ

У статті проведено комплексний історико-правовий аналіз становлення та розвитку кримінально-правового забезпечення запобігання використанню малолітньої дитини як жебрака. Автором проведено історичний аналіз захисту дітей від заняття жебрацтвом нормами вітчизняних та закордонних галузей права, що дозволило виявити стійку тенденцію нехтування правами дітей із найдавніших часів до кінця XIX – початку XX ст.

Ключові слова: дитина, жебрацтво, запобігання, історико-правовий аналіз, злочинність, кримінальна відповідальність.

В статье проведен комплексный историко-правовой анализ становления и развития уголовно-правового обеспечения предотвращения использования малолетнего ребенка для занятия попрошайничеством. Автор провел исторический анализ защиты детей от занятия попрошайничеством нормами отечественных и зарубежных отраслей права, что позволило выявить устойчивую тенденцию пренебрежения правами детей с древнейших времен до конца XIX – начала XX в.

Ключевые слова: ребенок, попрошайничество, предотвращение, историко-правовой анализ, преступность, уголовная ответственность.

The article provides a comprehensive historical and legal analysis of the formation and development of criminal-legal provision for the prevention of the use of a young child for begging. The author carried out a historical analysis of the protection of children from begging with the norms of domestic and foreign branches of law, which revealed a steady tendency to neglect children's rights from ancient times to the end of the nineteenth and early twentieth centuries.

Key words: child, begging, prevention, historical-legal analysis, crime, criminal liability.

Вступ. Відповідно до Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 рр., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 1018-р, необхідність повноцінного розвитку та самореалізації молоді є однією із суспільних цінностей, а її соціальна підтримка – одним з основних пріоритетів державної політики. Сучасні умови розвитку суспільства потребують нагального розв’язання проблем, пов’язаних із низьким рівнем зайнятості молоді на ринку праці за обраною професією та практичних вмій і навичок молодих фахівців (2014 р. в Україні рівень безробіття серед молоді віком 15–24 роки становив 23,1%); слабкою мотивацією до дотримання молодими людьми здорового і безпечного способу життя; відсутністю сталої тенденції до зниження рівня злочинності в молодіжному середовищі, насильства та системної роботи у сфері їх профілактики [1].

В умовах загострення проблем, пов’язаних із загальним зниженням рівня життя й неналежним контролем у родині, лібералізацією та комерціалізацією моралі, діти дедалі частіше використовуються дорослими особами як спосіб для реалізації своїх кримінальних інтересів. Останнім часом особливе занепокоєння викликає поширення використання малолітніх дітей, навіть немовлят, для зайняття жебрацтвом, що й спонукало законодавця до доповнення Кримінального кодексу (далі – КК) України ст. 150–1, якою встановлена відповідальність за використання малолітньої дитини як жебрака. Але питання кримінальної відповідальності за використання малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом у теорії кримінального права України сьогодні є малодослідженим [2, с. 268].

Питання запобігання використанню дитини для зайняття жебрацтвом розглядалися в працях багатьох вчених, зокрема: Ю.В. Бауліна, А.Б. Благої, Ф.Г. Бурчака, В.В. Вітвіцької, І.М. Даньшина, О.М. Джузи, І.В. Дегтярьова, С.Ф. Денисова, В.П. Ємельянова, А.М. Клочка, О.М. Костенка, І.П. Лановенко, В.О. Навроцького, А.П. Тузова, К.О. Черевка, Н.С. Юзікової та ін.

Постановка завдання. Однак, віддаючи належне результатам наукових розроблень цих та інших учених, беручи до уваги теоретичну і практичну значущість їхніх досліджень, вважаємо, що спеціального вивчення потребує питання історико-правового забезпечення запобігання використанню малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом, що і є метою статті

Результати дослідження. В умовах становлення України як правової держави особливо актуальними є проблеми дитячого бродяжництва та жебрацтва, а також втягнення дітей в антисуспільну і злочинну діяльність. Адже в таких обставинах найбільше страждає воля, честь і гідність дитини, а також її здоров’я. Сучасне суспільство повинно приділяти більше уваги питанням захисту дитини від негативного впливу не тільки оточення взагалі, а і дорослих зокрема. Державні установи та громадськість зобов’язані активно розробляти запобіжні заходи, вживати превентивних заходів для запобігання руйнівному впливу на дітей таких негативних соціальних явищ, як бродяжництво і жебрацтво.

Жебрацтво повнолітніх громадян є негативним, проте не кримінально караним діянням в Україні. Правовою основою захисту дітей від протиправних посягань в Україні є вітчизняне та міжнародне законодавство. Правопорушення щодо дітей посягають на їхній нормальний розвиток, честь, гідність, недоторканість, основи суспільної моралі у сфері їх виховання, що істотно впливає на рівень злочинності загалом і дитячої зокрема. Багато дітей щорічно потерпають від злочинів, але не ведеться статистика повного та достовірного обліку потерпілих залежно від їхнього віку та вчинених проти них злочинів, тому ці показники не можна проаналізувати загалом по Україні та в окремих її регіонах. Через те, що дитина не завжди усвідомлює факт вчинення злочинного діяння щодо себе, ці злочини мають високий рівень латентності [3, с. 102–103].

З огляду на історико-правовий аналіз захисту прав дітей, зазначимо, що в праві Київської Русі не було норм, які б охороняли інтереси дітей. Свідченням цього може бути «Повчання Володимира Мономаха своїм дітям» (приблизно 1117 р. видання), в якому правитель Київської Русі сформулював основні вимоги до дітей, що зводилися до беззастережної покори, послухання та вшанування старших. Однак у ньому, на жаль, немає жодної

згадки про співчуття та розуміння дитячих інтересів і потреб. В останній чверті XVII ст. в Україні залишалися чинними норми права польсько-литовського періоду. Найчастіше застосовувався Статут Великого князівства Литовського 1588 р. видання. У судочинстві часто використовували норми Магдебурзького права, але не оригінали німецьких збірників законів, а їхні обробки польською мовою або латиною. Найбільш поширеними були «Право Магдебурзьке» та «Зерцало саксонів». Ці правові документи, які загалом не згадували про становище дітей, зокрема, містили норми стосовно правил спадкування майна дітьми, які де в чому порушували їхні права. Наприклад, збірник законів «Зерцало саксонів» у ст. 4 передбачав обмеження в спадкуванні для дітей-калік, виродків, карликів, так само для німих, сліпих, безруких та безногих дітей [4, с. 144]. Статут Великого князівства Литовського не позбавляв дітей права на майно через різноманітні вади від народження, але містив норми, які передбачали можливість для батька або матері позбавити спадку дітей: якщо син вдарить або образить батька, то він має право позбавити сина права на все майно; якщо син або донька образять матір, то вона має права позбавити їх права спадкування на частину свого майна [4, с. 147; 5, с. 16].

У середині XVII ст. також зростає вплив так званого козацького звичаєвого права, яке в 1648–1654 рр. регулювало широке коло відносин. Виникають нові джерела права, як-от універсали гетьманів, міжнародні угоди, що діяли поруч із нормами звичаєвого права та народними звичаями. Кримінальне право тих часів передбачало покарання для матерів [4, с. 311].

Указом Петра II від 28 серпня 1728 р. був створений законодавчий акт, який охоплював усі галузі законодавства – цивільне, адміністративне, кримінальне, земельне, сімейне, а також регулював усі суспільні відносини тогочасного суспільства України. Йдеться про зведений закон «Права, по котрым судиться малоросийский народ». І хоча, за твердженнями науковців, даний закон і сьогодні може бути визнаний як законодавчий акт дуже високого юридичного рівня щодо регулювання життєвих стосунків між дітьми та батьками, охороні життя та здоров'я останніх приділялася значно більша увага. Батьків закон вважав святыми та недоторканими для дітей і жорстоко карав за недотримання цього положення. Даний законодавчий акт, незважаючи на визначальні положення з регулювання тогочасних суспільних відносин, практично не застосовувався, тому що так і не набув чинності, хоча протягом 1743–1758 рр. були такі спроби [4, с. 407].

Одним із джерел кримінального права в Україні на початку XIX ст. стає російське законодавство, а саме «Уложення про покарання кримінальні та виправні», яке було видане 1845 р. [6, с. 447]. Позитивною зміною щодо дітей було визнання цим правовим документом малолітства та неповноліття обставинами, що пом'якшують відповідальність і збільшують розмір покарання стосовно винних осіб.

1903 р. виданий новий збірник кримінальних законів під назвою «Уголовне уложення», в якому законодавці приділяли увагу охороні таких прав дітей, як право на належне виховання в родині, на захист статевої честі та гідності. Свідченням цього є внесення до даної редакції документа таких розділів, як: XIII. «Про порушення постанов стосовно нагляду за громадською моральністю»; XIV. «Про порушення постанов стосовно нагляду за вихованням юнацтва»; XIX. «Про злочинні діяння проти родинних прав»; XXVII. «Про nepotребство» [6, с. 595, 597].

У 20-х рр. XX ст. ухвалено низку важливих документів, які не тільки визначали заходи щодо боротьби з поширенням дитячої бездоглядності та безпритульності, а й містили норми стосовно покарання за залучення дітей до різних форм експлуатації, зокрема й жебрацтва. Наприклад, постанова Ради Народних Комісарів «Про заходи по боротьбі з дитячою безпритульністю» від 11 червня 1922 р. містила вказівку про те, що батьки або інші особи, які експлуатують неповнолітніх шляхом отримання прибутку, передаються народному суду [4, с. 419].

За радянської влади, тобто до 1930 р., великим соціальним негараздом була вулична проституція дітей. Тому значна увага керівництва радянської держави була приділена розробленню негайних заходів щодо боротьби із цим негативним явищем та умовами, які його

спричинили. Про це свідчить постанова Всеукраїнського центрального виконавчого комітету «Про боротьбу з проституцією» від 13 липня 1921 р., яка надавала право центральним та місцевим міжвідомчим комісіям притягати до судової відповідальності власників місць розпусти та звідництва або осіб, які користуються тяжким матеріальним становищем жінок і дівчат [6, с. 511]. Також для цього періоду характерно ухвалення постанови Ради народних комісарів «Про посилення покарання за сприяння проституції» від 9 вересня 1921 р. Ця постанова передбачала посилене покарання осіб, які здійснювали розпусні дії щодо дітей, а саме: розбещення малолітніх, які не досягли чотирнадцяти років; статеве розбещення неповнолітніх, які не досягли шістнадцяти років; залучення до проституції або до вчинення інших розпусних дій, зловживаючи тяжким матеріальним становищем потерпілої особи [6, с. 512].

З огляду на необхідність подальшого захисту дитинства, 31 травня 1926 р. Всеукраїнський центральний виконавчий комітет ухвалив перший Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб та акти громадянського стану [7, с. 205]. Цей документ запровадив інститут усиновлення (удочеріння) як форму суспільної допомоги дітям-сиротам. 1935 р. даний Кодекс доповнений статтею, яка передбачала можливість притягнення до відповідальності батьків за неналежний догляд за дитиною. Крім того, низка законодавчих актів тих часів передбачала захист життя, здоров'я, честі та гідності дитини, охорону її прав.

Наприклад, була передбачена кримінальна відповідальність за несплату аліментів на утримання дітей і за залишення малолітніх дітей батьками без належної допомоги. Також Кримінальний кодекс Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УРСР) був доповнений ст. 1585, яка передбачала відповідальність за використання права опіки з корисливою метою (використання майна, що залишилось після смерті батьків дитини, незаконне зайняття житлової площі), а також залишення підопічних дітей без нагляду та необхідної матеріальної допомоги [8, с. 649–650].

У містах і селах України після Великої Вітчизняної війни залишилося багато дітей-сиріт. На вирішення долі цих дітей були спрямовані такі постанови Ради народних комісарів УРСР: «Про влаштування дітей, які залишилися без батьків» від 15 лютого 1942 р., «Про посилення заходів боротьби з дитячою бездоглядністю, безпритульністю та хуліганством» від 15 червня 1943 р.; «Про заходи боротьби з бездоглядністю і безпритульністю дітей в Українській РСР» від 30 липня 1944 р. [5, с. 24–25].

Отже, історико-правовий аналіз захисту дітей від примушування до зайняття жебрацтвом дозволив виявити стійку тенденцію нехтування правами дітей із найдавніших часів до кінця XIX – початку XX ст.

Відповідно до положень чинного Кримінального кодексу (далі – КК) України, проциправним є втягнення малолітньої дитини в заняття жебрацтвом та її використання із цією метою. 2009 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо використання малолітньої дитини для жебракування». Відповідно до нього, КК України доповнено ст. 150–1, якою передбачено відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють, та інших осіб за використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. У такому разі малолітня дитина є «зряддям» вчинення антигромадських дій, будучи водночас беззахисною жертвою правопорушника [9; 10, с. 16]. Небезпечність цього злочину полягає в тому, що вчинюється посягання на волю, честь та гідність малолітньої особи [11, с. 260].

Також необхідно наголосити на тому, що відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність передбачена ст. 304 КК України [3]. Суспільна небезпека вказаного кримінального правопорушення полягає в тому, що воно посягає на основи суспільної моралі у сфері розвитку і виховання молодого покоління, згубно впливає на реформовану дитячу психіку, створює аморальні погляди й навички, істотно позначається на рівні злочинності неповнолітніх.

Законодавець чітко розмежовує склади злочинів, передбачені ст. 150–1 та ст. 304 КК України. У першому разі обов'язковою ознакою складу злочину є потерпіла особа, а саме малолітня дитина. Втягнення ж у жебрацтво дитини, дорослішої за 14 років, яка досягла

віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, необхідно кваліфікувати за ч. 1 ст. 304 КК України [9; 11, с. 264–265]. Ключовою відмінністю цих кримінально-правових норм є мета вчинення злочину. Так, ст. 150–1 КК обов'язковою метою вчинення злочину визначає отримання прибутку. Відповідно до положень чинного КК України, суб'єктами злочинів, передбачених ст. ст. 150–1 та 304 КК України, є батьки, особи, що їх замінюють або сторонні особи, які безпосередньо вчиняють втягнення неповнолітніх у жебрацтво та використання малолітніх для заняття жебрацтвом [9]. Проте положеннями чинного КК України не передбачено відповідальність батьків чи інших осіб, що їх замінюють, у разі, якщо вони передають іншій особі або залишають під контролем іншої особи дитину, знаючи, що вона буде використана в цілях жебракування, або якщо вони знають, що стосовно їхньої дитини звичиняються такі дії.

Водночас кримінальній відповідальності за втягнення неповнолітніх у жебрацтво, використання малолітніх для заняття даною діяльністю й іншими подібними діями, спрямованими на порушення прав малолітніх та неповнолітніх, у деяких закордонних країнах відведені повноцінні розділи, в яких конкретизовано регламентуються такі діяння. Тому, як зазначає А.М. Клочко, КК України потребує суттєвого реформування щодо цих питань, з огляду на положення міжнародного законодавства та позитивний досвід Європейських та інших країн [11, с. 266]

Так, за законодавством Голландії, жебрацтво може мати форму як самостійного заробітку особою, яка втягує неповнолітніх у жебрацтво чи використовує малолітніх для заняття жебрацтвом, так і певного злочинного бізнесу. У кримінальному законодавстві Іспанії, наприклад, міститься норма про відповідальність за торгівлю дітьми для заняття жебрацтвом. Кримінальне законодавство Болгарії містить норми про відповідальність за самовільне викрадення дитини або утримання чужої дитини шляхом насильства, погрози, обману з наміром використовувати її для заняття жебрацтвом або змушування її до цієї діяльності [12, с. 114–115].

Першим документом міжнародно-правового характеру в галузі охорони прав та інтересів дітей була Женевська декларація 1924 р., ухвалена Лігою націй на її V сесії. У Декларації зазначалося, що «<...> чоловіки і жінки всіх країн світу визнають, що людство повинне давати дітям краще з усього, що воно має». Після створення Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) питання, що стосуються дітей, перейшли у відання Соціальної комісії при ООН. Вже в 1946 р. Соціальна комісія обговорювала можливість розроблення ООН Декларації прав дитини. У доповіді цієї комісії зазначалося, що положення Женевської декларації, ухвалені Лігою націй, «<...> повинні бути настільки ж обов'язковими для народів світу зараз, як вони були обов'язковими в 1924 р.» [13, с. 13].

Першим документом про права людини, розробленим ООН, стала Загальна декларація прав людини, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Крім основних прав та свобод людини, у ст. 25 Декларації проголошувалося, що «<...> материнство та дитинство дають право на особливе піклування та допомогу. Всі діти, народжені в шлюбі або поза шлюбом, повинні мати однаковий соціальний захист» [14]. У розвиток цих ідей 20 листопада 1959 р. Генеральна Асамблея ООН проголосила Декларацію прав дитини. У ній було встановлено десять принципів спеціального захисту і створення сприятливих умов для дітей, які б дозволили їм найбільш успішно розвиватися фізично, розумово, морально і духовно. Кожна дитина повинна бути захищена від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості й експлуатації – таким був лейтмотив цього важливого документа. Декларація прав дитини складається із преамбули і десяти принципів. У преамбулі після посилань на Статут ООН і Загальну декларацію прав людини зазначається, що дитина через її фізичну і розумову незрілість потребує спеціальної охорони і турботи, зокрема, належний правовий захист як до, так і після народження, і що необхідність у такій спеціальній охороні зазначена в Женевській декларації прав дитини 1924 р. і визнана в Загальній декларації прав людини, а також у статутах спеціалізованих установ і міжнародних організацій, що вирішують питання благополуччя дітей [14]

Незважаючи на об'єктивну оцінку значення проголошених документів стосовно дітей, усі вони мали дорадчий характер, а тому світова спільнота поступово дійшла висновку, що вкрай потрібен документ, що зобов'язував би всі країни, які його ратифікували, безумовно виконувати основні його положення. Таким документом стала Конвенція ООН про права дитини. Вона розроблялася понад десять років і була ухвалена 20 листопада 1989 р. Україною ця Конвенція ратифікована 1991 р. Це – багатосторонній міжнародний договір, який по суті став вінцем зусиль світової спільноти у справі всебічного захисту дітей. Уперше в міжнародно-правовому документі визначено вікові межі дитини: так, згідно зі ст. 1 Конвенції, дитиною є кожна людська істота до досягнення нею вісімнадцяти років [15].

Висновки. Правове регулювання запобігання використанню малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом еволюціонувало протягом тривалого часу, а результатом цього процесу стала чинна норма Кримінального кодексу в сьгоднішній редакції. Однак, незважаючи на значні зрушення, що відбулися у сфері охорони дитинства впродовж останніх років, стає очевидним, що наявна в Україні система захисту прав дітей не може повною мірою забезпечити реалізацію їхніх прав. Це зумовлює необхідність пошуку та створення нових механізмів впровадження державної політики щодо підтримки і захисту прав дітей.

Список використаних джерел:

1. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016 – 2020 рр.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 1018-р. Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/148-2016-p.
2. Дерев'яно О.В. Еволюція кримінально-правового регулювання використання малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. № 3(9). С. 268–273.
3. Черевко К.О. Окремі питання кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 150–1 Кримінального кодексу України. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2015. № 3. С. 102–111.
4. Российское законодательство X–XX веков: в 9 т. / под общ. ред. О.И. Чистякова. М.: Юрид. лит., 1984. Т. I: Законодательство Древней Руси / отв. ред. т. В.Л. Янин. 1984. 430 с.
5. Доляновська І.М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2008. 228 с.
6. Історія держави і права України: підручник: у 2 т. / за ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2000. Т. 1. 648 с.
7. История государства и права Украинской ССР. Т. 2. 1917–1937 / под общ. ред. Б.М. Бабия. Киев: Наук. думка, 1987. 296 с.
8. Михайленко П.П. Борьба с преступностью в Украинской ССР: в 2 т. Киев, 1966. Т. 2. 952 с.
9. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III (зі змін. та доп.; ред. від 8 травня 2017 р.). Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
10. Максимів І.І. Феномен бродяжництва і жебрацтва дітей з точки зору права і психології. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 1. Т. 4. С. 15–18.
11. Клочко А.М., Петренко В.О. Деякі аспекти правового регулювання відповідальності за дитяче жебрацтво в Україні. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 6. С. 259–261.
12. Семчук Н.О. Суб'єкт та суб'єктивна сторона залучення неповнолітніх до заняття жебрацтвом за законодавством України та деяких зарубіжних країн. Вісник Академії адвокатури України. 2011. № 2. С. 113–118.
13. Городецкая И.К. Международная защита прав и интересов детей. М.: Международные отношения, 1973. 112 с.
14. Загальна декларація прав людини: прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

15. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. Верховна Рада України.
URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

ЗАГЧКО О. В.,
здобувач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.985

ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОГО КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННІЙ ПОРУБЦІ ЛІСУ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано загальносоціальне запобігання незаконній порубці лісу як системи перспективних економічних, політичних, ідеологічних, організаційно-управлінських і правових заходів. Аргументовано важливість підвищення ефективності використання ринкових механізмів регулювання економіки та рівня еколого-правової свідомості громадян.

Ключові слова: загальносоціальне запобігання, злочини проти довкілля, незаконна порубка лісу, управління лісовими ресурсами, інституційна спроможність.

В статье проанализировано общесоциальное предупреждение незаконной порубки леса как системы перспективных экономических, политических, идеологических, организационно-управленческих и правовых мер. Аргументирована важность повышения эффективности использования рыночных механизмов регулирования экономики и уровня эколого-правового сознания граждан.

Ключевые слова: общесоциальное предупреждение, преступления против окружающей среды, незаконная порубка леса, управление лесными ресурсами, институциональная возможность.

The article is devoted to analyzing the general social prevention of illegal logging as a system of promising economic, political, ideological, organizational, managerial and legal measures. The importance of increasing the efficiency of using market mechanisms for regulating the economy and the level of environmental and legal consciousness of citizens has been proved.

Key words: general social prevention, crimes against the environment, illegal felling of forests, forest resources management, institutional capacity.

Вступ. Як відомо, лісові ресурси України становлять одну з невід'ємних складових національного багатства нашої держави. Окрім постачання сировинних матеріалів виробництва до деревообробної промисловості, лісові масиви забезпечують скорочення витрат на експортні викопні види палива (вугілля, природний газ), гідрологічну безпеку західних регіонів України та мають великий рекреаційний потенціал. Тож запобігання незаконній порубці лісу необхідне як із позицій економічної обґрунтованості, так і екологічної безпеки. Лише за офіційними даними, частка так званого «тіньового» сектора на ринку лісової про-

